

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2017)

5ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

5ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο
Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία
 Αθήνα 21-23 Απριλίου 2017
 Παιδαγωγικό Τμήμα Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

Διαδίκτυα Περιβάλλοντα
 Ψηφιακά Παιχνίδια
 Εργαλεία Web 2.0
 Ψηφιακή Αφήγηση
 Αξιολόγηση
 Ψηφιακά Αποθετήρια ΕΛ/ΛΑΚ
 Οπτικοακουστικός Γραμματισμός
 Επιδόρφωση
 STEM
 Ειδική Αγωγή
 ΤΠΕ
 Εκπαιδευτική Ρομποτική
 Έρευνα

eτpe2017.aspete.gr

Υπό την Αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

ΑΣΠΑΙΤΕ

ΕΤΕΠΕ
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
 & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

“Exploring the Mediterranean World”: ένα eTwinning πρόγραμμα για την καταπολέμηση των στερεοτύπων

Δημήτριος Σαλονικίδης, Κυριακή Αντικουλάνη, Διονύσιος Σαλονικίδης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σαλονικίδης Δ., Αντικουλάνη Κ., & Σαλονικίδης Δ. (2022). “Exploring the Mediterranean World”: ένα eTwinning πρόγραμμα για την καταπολέμηση των στερεοτύπων. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 902–907. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4143>

“Exploring the Mediterranean World”: ένα eTwinning πρόγραμμα για την καταπολέμηση των στερεοτύπων

Σαλονικίδης Δημήτριος¹, Αντικουλάνη Κυριακή¹, Σαλονικίδης Διονύσιος²
demsalonik@yahoo.gr, kikianti@yahoo.gr, dionsalonik@yahoo.gr

¹ Πειραματικό ΓΕΛ Θεσ/νίκης «Μ. Ανδρόνικος»

² Τμήμα Μηχανικών Αυτοματισμού, ΑΤΕΙ Θεσ/νίκης

Περίληψη

Το συγκεκριμένο eTwinning πρόγραμμα έχει ως στόχο σε πρώτο επίπεδο την ανίχνευση των στερεοτυπικών αντιλήψεων που έχουν κατασκευαστεί μεταξύ των μεσογειακών λαών και σε δεύτερο επίπεδο την κατάρτιση αυτών. Το πρόγραμμα αφορά τόσο τα χαρακτηριστικά κάθε λαού, όσο και πτυχές του κοινωνικού βίου τους και της καθημερινής τους πραγματικότητας. Οι μαθητές σε πρώτη φάση διερευνούν μέσω ερωτηματολογίων την εικόνα που έχουν κατασκευάσει άλλοι λαοί γι' αυτούς και ταυτόχρονα βοηθούν ευρωπαίους συμμαθητές τους να ανιχνεύσουν τις δικές τους αντιλήψεις γι' αυτούς. Σε ένα δεύτερο στάδιο επιδιώκεται να ανατραπούν οι στερεοτυπικές αυτές αντιλήψεις με τη βοήθεια αντικειμενικών δεδομένων που αναλαμβάνει να παρουσιάσει η ομάδα εργασίας κάθε σχολείου. Για την υλοποίηση του προγράμματος οι μαθητές αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρει η ηλεκτρονική πλατφόρμα του eTwinning, αλλά και άλλα ψηφιακά εργαλεία (φόρμες ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων, προγράμματα παρουσίασης (Power Point), Padlet, προγράμματα κατασκευής βίντεο).

Λέξεις κλειδιά: eTwinning, μεσογειακοί λαοί, στερεότυπα.

Εισαγωγή

Σήμερα η Ευρώπη είναι χώρος συνάντησης και αλληλεπίδρασης πολιτισμών όχι μόνο ευρωπαϊκής προέλευσης. Η μαζική εισοδος μεταναστών και προσφύγων από χώρες μη ευρωπαϊκές έχουν δώσει σε αυτήν μία πολυπολιτισμική και πολυθρησκευτική διάσταση. Αυτή καθιστά απαραίτητη την επικοινωνία μεταξύ των λαών προκειμένου να μην περιθωριοποιηθούν άτομα ή ομάδες που είναι φορείς άλλων πολιτισμών. Μόνο έτσι υπάρχει η δυνατότητα να τηρηθούν οι αρχές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως εκφράστηκαν στην ευρωπαϊκή πολιτισμική παράδοση (Damanakis, 2005).

Στην επίτευξη αυτού του στόχου αρωγό αποτελούν τα ευρωπαϊκά προγράμματα στην εκπαίδευση μέσω των οποίων εκπαιδευτικοί και μαθητές επικοινωνούν, συνεργάζονται, μοιράζονται και διεξάγουν έργα. Το eTwinning αποτελεί μια τέτοια πρωτοβουλία ενταγμένη στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την προώθηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της δια βίου εκπαίδευσης και επιμόρφωσης με στόχο την ανάπτυξη της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας (Uzunboylu, 2006), καθώς δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να μάθουν βγαίνοντας από τα στενά όρια της τάξης με αποτέλεσμα η μάθηση να γίνεται διαδραστική. Οι υπηρεσίες που προσφέρει μέσω της πλατφόρμας μάθησης προωθούν τη καινοτόμο διδασκαλία και τη δημιουργική μάθηση μέσω της συνάντησης με μαθητές άλλων χωρών (Αγγελόπουλος, Πατεράκη, 2014).

Η αποτελεσματικότητα του eTwinning στην παροχή ευκαιριών και ανάπτυξης δεξιοτήτων έχει μελετηθεί και υποστηριχθεί πολλές φορές (European Commission, 2013, Crawley et al., 2010a). Η επιλογή του προγράμματος eTwinning για το σενάριο που θα

αναπτυχθεί παρακάτω βασίζεται ιδιαίτερα στην ευρωπαϊκή διάσταση του και στοχεύει στον πολιτισμικό εμπλουτισμό της εκπαίδευσης των μαθητών όπως προκύπτει μέσα από μια ελεύθερη και ισότιμη συνάντηση με μαθητές διαφορετικής εθνοπολιτισμικής προέλευσης (Hohmann, 1989).

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, στο οποίο συμμετείχαν 9 σχολεία από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Κροατία, ανταποκρινόμενο στις βασικές αυτές αρχές και προτεραιότητες της δράσης του Etwinning, επιδιώκει να εστιάσει στις σχέσεις μεταξύ των μεσογειακών λαών, στη συνειδητοποίηση των κοινών πολιτισμικών τους αναφορών και την άρση των μεταξύ τους στερεοτύπων. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκε η υλοποίηση μια τέτοιας συνεργασίας μεταξύ σχολείων από Μεσογειακές χώρες, πέραν από την αυτονόητη ύπαρξη διαχρονικών ιστορικών δεσμών μεταξύ τους και μιας κοινής - ως ένα βαθμό - ιστορικής πορείας είναι επιπλέον οι κοινές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές εμπειρίες που βιώνουν στη σύγχρονη εποχή. Αυτό παρατηρείται ιδιαίτερα στα χρόνια της σύγχρονης οικονομικής κρίσης, την οποία οι χώρες της Μεσογείου βιώνουν με παρόμοιο τρόπο, λαμβανομένων βέβαια πάντα υπ' όψιν των ιδιαιτεροτήτων κάθε χώρας. Είναι αυτές ακριβώς οι κοινές εμπειρίες που οδήγησαν πρόσφατα τους μεσογειακούς λαούς στην προσπάθεια ένωσης των δυνάμεών τους και αναζήτησης μιας κοινής φωνής στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - κοινός τρόπος αντίληψης και ερμηνείας των πολιτικών και οικονομικών γεγονότων, ιδιαίτερα όσων συνδέονται με την οικονομική κρίση, κοινές διεκδικήσεις και προτάσεις εξόδου από την κρίση.

Θεωρητικό πλαίσιο

Το πρόγραμμα στηρίχθηκε κυρίως σε δύο παιδαγωγικές θεωρίες:

α) της *ανακαλυπτικής μάθησης* (Bruner 1961), καθώς η απόκτηση της νέας γνώσης δεν προήλθε από τη διερεύνηση κάποιου διδακτικού υλικού, αλλά από την διερεύνηση στάσεων και αντιλήψεων μέσω της υλοποίησης μικροέρευνας και την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ μαθητών από διαφορετικές μεσογειακές χώρες.

β) των *κοινωνικοπολιτισμικών θεωριών μάθησης* (Vygotsky 1978), καθώς η μάθηση προέκυψε ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών, κάτι το οποίο επιτετεύχθη μέσα από την υλοποίηση κοινών δραστηριοτήτων με τη βοήθεια εργαλείων των ΤΠΕ. Δεδομένης της σύνδεσης του προγράμματος με τις παραπάνω θεωρίες και ιδιαίτερα τις κοινωνικοπολιτισμικές η διδακτική μέθοδος δεν μπορούσε να είναι άλλη από την *ομαδοσυνεργατική* (Ματσαγγούρας 1987, Sharan 1990). Ωστόσο οι μαθητές κατά την υλοποίηση του προγράμματος δεν περιορίστηκαν στη συνεργασία, αλλά προχώρησαν προς την κατεύθυνση της αλληλεπίδρασης, καθώς οι μαθητές μιας ομάδας σχολείου επικοινωνήσαν κατά την εκπόνηση των εργασιών τους με συμμαθητές τους από άλλες χώρες, κοινοποίησαν σε αυτούς το υλικό που εκπόνησαν, προκειμένου εκείνοι να το αξιοποιήσουν για τις εργασίες τους, και δέχθηκαν αντίστοιχα από εκείνους το δικό τους παραχθέν υλικό, για να το αξιοποιήσουν για την τελική σύνθεση των εργασιών τους.

Στόχοι Προγράμματος

Γνωστικοί

- να έρθουν σε επαφή με και να γνωρίσουν πολιτισμούς των μεσογειακών λαών (ιστορία, τέχνη, μνημεία, καθημερινός βίος, εκπαιδευτικό σύστημα)
- να γνωρίσουν την εικόνα που έχουν οι μεσογειακοί λαοί ο ένας για τον άλλο

Παιδαγωγικοί

- να κατανοήσουν βιωματικά τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται η εικόνα του άλλου
- να ανατρέψουν στερεοτυπικές αντιλήψεις για τον λαό τους στηριζόμενοι σε αντικειμενικά δεδομένα
- να γίνουν αντιληπτές οι δυνατότητες και η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ των μεσογειακών λαών ιδιαίτερα στο σύγχρονο πολιτικό ευρωπαϊκό πλαίσιο, όπου φαίνεται να ενισχούνται στοιχεία εθνοτικού απομονωτισμού.

Στόχοι σχετικοί με τις Τ.Π.Ε.

- να γνωρίσουν πώς να αξιοποιούν τις δυνατότητες του web.2 προκειμένου να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, να επικοινωνούν με άλλους, να ανταλλάσσουν απόψεις και να διαμορφώνουν υπό την επίδραση άλλων τη δική τους άποψη
- να γνωρίσουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να χρησιμοποιούν συγκεκριμένα ψηφιακά εργαλεία για την παραγωγή πολυτροπικών κειμένων ή οπτικοακουστικού υλικού

Αναλυτική περιγραφή

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε δύο μεγάλες φάσεις, που αντιστοιχούν σε δύο μεγάλες θεματικές ενότητες – ερευνητικά πεδία: α) χαρακτηριστικά των μεσογειακών λαών και β) η μεσογειακή ζωή. Η πρώτη φάση επικεντρώθηκε στα στερεότυπα που κυριαρχούν για κάθε μεσογειακό λαό, κυρίως όσον αφορά τα συλλογικά χαρακτηριστικά τους, τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα τους, τη συμπεριφορά τους και την ιδιοσυγκρασία τους. Στη δεύτερη φάση πάλι το ενδιαφέρον εστιάστηκε σε πτυχές του κοινωνικού βίου ή τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μεσογειακών λαών.

Κατά την πρώτη φάση οι μαθητές κάθε σχολείου αναλάμβαναν αρχικά να συντάξουν ένα ερωτηματολόγιο με όχι παραπάνω από 10 ερωτήσεις (με τη βοήθεια των ειδικών φορμών που παρέχει η Google (Google Docs) είτε άλλων παρεμφερών διαδικτυακών εργαλείων, όπως το Surveymonkey), μέσα από το οποίο προσπαθούσαν να διερευνήσουν τις απόψεις των συμμαθητών τους από άλλες μεσογειακές χώρες σχετικά με τον χαρακτήρα και την ιδιοσυγκρασία του δικού τους λαού. Κάθε ομάδα σχολείου λοιπόν αναλάμβανε να συντάξει ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο ανέβαζε στο Twinspace, και να απαντήσει (ο κάθε μαθητής ξεχωριστά) τα ερωτηματολόγια των άλλων σχολείων. Με τη βοήθεια του καθηγητή οι μαθητές προσανατολιζόνταν σε ερωτήσεις μέσα από τις οποίες θα προσπαθούσαν να διερευνήσουν το τι πιστεύουν οι άλλοι για αυτούς και ποια εικόνα έχουν για τον λαό και τη χώρα τους. Για τον λόγο αυτό δόθηκε έμφαση στη χρήση ερωτήσεων ανοικτού τύπου (π.χ. «Ποιο είναι το κύριο θετικό, κατά τη γνώμη σας, χαρακτηριστικό των Ελλήνων;» ή «Ποια είναι η πρώτη λέξη που σας έρχεται στον νου, όταν ακούτε τη λέξη Έλληνες;») ή ερωτήσεων στις οποίες η απάντηση στηριζόταν σε διαβαθμισμένη κλίμακα (π.χ. «Πόσο εργατικούς θεωρείτε τους Έλληνες;»), ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να εξαγάγουν όσο το δυνατόν ασφαλέστερα συμπεράσματα. Σε κάποιες περιπτώσεις οι μαθητές παρέθεσαν φωτογραφίες με συγκεκριμένους τύπους ανθρώπων, όσον αφορά τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά ή μια συγκεκριμένη συναισθηματική κατάσταση στην οποία βρίσκονταν, και ζητούσαν από τους άλλους μαθητές να εξηγήσουν κατά πόσον ανταποκρίνονταν αυτές στην εικόνα που έχουν για τον δικό τους λαό. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις οι μαθητές επέλεξαν να προχωρήσουν

μέσω των ερωτήσεων στη συγκριτική διερεύνηση του παρελθόντος με το παρόν. Έτσι έθεσαν ερωτήματα τόσο για τους σύγχρονους ομοεθνείς τους, όσο και για εκείνους παλαιότερων εποχών. Ιδιαίτερα για τη χώρα μας οι μαθητές έδειξαν ενδιαφέρον να διερευνήσουν και κατόπιν να συγκρίνουν την σχηματισμένη σε άλλους λαούς εικόνα για τους αρχαίους Έλληνες και τους Νεοέλληνες, ακριβώς για να εξετάσουν τον βαθμό στον οποίο υφίσταται η διαδεδομένη άποψη ότι οι ξένοι θαυμάζουν τους αρχαίους Έλληνες, την ίδια ώρα που θεωρούν τους σύγχρονους ανάξιους κληρονόμους τους. Για την υλοποίηση της εργασίας αυτής δόθηκε συνολικός χρόνος ενός περίπου μήνα. Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί πως στην περίπτωση σχολείων που ανήκαν στην ίδια χώρα, συμφωνήθηκε να εστιάσει το κάθε σχολείο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιφέρειας ή πόλης στην οποία ανήκει αυτό δίνοντας δηλαδή ιδιαίτερη έμφαση στα τοπικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Κατά τη δεύτερη φάση οι μαθητές ασχολήθηκαν με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του λαού τους και τον βαθμό που τα γνωρίζουν οι άλλοι. Επειδή το θέμα είναι βέβαια αρκετά διευρυμένο, δόθηκε εξ αρχής η δυνατότητα στους μαθητές να επιλέξουν τα θέματα στα οποία εκείνοι θα επιθυμούσαν να εστιάσουν την προσοχή τους. Έτσι αποφασίστηκε να διερευνηθούν κυρίως η θρησκευτική ζωή, ο αθλητισμός, ο τρόπος διασκέδασης, το φαγητό, αλλά και το εκπαιδευτικό σύστημα. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε και εδώ ήταν παρόμοια με εκείνη της πρώτης φάσης, όσον αφορά τη σύνταξη των ερωτηματολογίων. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι οι μαθητές δεν εργάστηκαν χωρισμένοι σε ομάδες αποτελούμενες από συμμαθητές τους, αλλά δημιουργήθηκαν διεθνικές ομάδες, στις οποίες κλήθηκαν ελεύθερα να συμμετάσχουν οι μαθητές κάθε σχολείου με βάση τις προτιμήσεις τους. Με τον τρόπο αυτό επιχειρήθηκε να καλλιεργηθεί περισσότερο η συνεργασία μεταξύ των μαθητών από διαφορετικές εθνότητες. Στο πλαίσιο της κάθε ομάδας οι μαθητές επικοινωνούσαν μέσω του forum της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του eTwinning, συναποφάσιζαν για τις ιδιαίτερες πτυχές του ζητήματος που ήθελαν να διερευνήσουν, βάσει των οποίων συντάσσαν τα ερωτηματολόγια τους, τα οποία βέβαια καλούνταν να απαντήσουν όλοι οι συμμαθητές τους, ακόμη και αυτοί από τις άλλες ομάδες.

Στο τέλος κάθε μιας από τις δύο φάσεις ακολουθούσε η μελέτη των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων από τους μαθητές κάθε σχολείου. Οι ηλεκτρονικές φόρμες ερωτηματολογίων παρέχουν τη δυνατότητα συγκέντρωσης και καταγραφής των αποτελεσμάτων με εύκολο τρόπο (αυτόματη δημιουργία ραβδογραμμάτων, πινάκων κτλ), οπότε ήταν εύκολο για τους μαθητές να τα επεξεργαστούν στη συνέχεια. Στόχος ήταν βέβαια να διαπιστώσουν αφενός τις απόψεις των άλλων για τα δικά τους εθνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά και να προβληματιστούν αφετέρου για τους λόγους εμφάνισης αυτών των αντιλήψεων, καθώς και για το εύρος, αλλά και την ποιότητα των γνώσεων των άλλων πάνω στον δικό τους πολιτισμό. Πιο απλά, οι μαθητές καλούνταν να απαντήσουν στα ερωτήματα: «Τι πιστεύουν οι άλλοι για μας;», «Τι γνωρίζουν για μας;», «Κάτω από ποιες συνθήκες διαμόρφωσαν τις συγκεκριμένες απόψεις;», «Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνονται οι απόψεις τους στην αλήθεια;».

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά οδηγούσαν τους μαθητές στην εκπόνηση μιας εργασίας, στην οποία παρουσίαζαν αφενός τις αντιλήψεις/γνώσεις των συμμαθητών τους για τα δικά τους εθνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά, ως αποτέλεσμα της μικροέρευνας που διεξήγαγαν, και αφετέρου προσπαθούσαν είτε να αναιρέσουν όσες αντιλήψεις δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, κατά την άποψή τους, είτε να συμπληρώσουν/διορθώσουν τις γνώσεις των συμμαθητών τους από τις άλλες μεσογειακές χώρες για τον δικό τους πολιτισμό. Για τον σκοπό αυτό οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν όποιο είδος τεκμηρίου επιθυμούσαν ή έβρισκαν κατάλληλο. Για παράδειγμα,

πολλοί μαθητές στηρίχθηκαν σε δημοσιεύματα του Τύπου (πραγματικά γεγονότα ή απόψεις), φωτογραφίες, αποτελέσματα ερευνών από επίσημους φορείς, προκειμένου να ερμηνεύσουν τις απόψεις των συμμαθητών τους από άλλες χώρες γι' αυτούς ή να αναιρέσουν τα στερεότυπα που είχαν επισημάνει ότι έχουν διαμορφωθεί στους άλλους για τον λαό τους. Η παρουσίαση των συμπερασμάτων των μαθητών μπορούσε να γίνει με όποιον τρόπο αυτοί επιθυμούσαν (βίντεο, Power Point, Prezi). Οι παρουσιάσεις αυτές επιδιώχθηκε να γίνουν αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των μαθητών. Η συζήτηση αυτή μπορούσε να διεξαχθεί στο ειδικό forum που παρέχει το Twinspace, όπου οι μαθητές ενθαρρύνονταν αρχικά να καταγράψουν ένα σύντομο σχόλιο για τα όσα τους παρουσιάστηκαν.

Αποτίμηση του Προγράμματος

Η αποτίμηση και αξιολόγηση του προγράμματος στηρίχθηκε κυρίως σε απαντήσεις που δόθηκαν από τους μαθητές του ελληνικού σχολείου σε ερωτηματολόγια που τους μοιράστηκαν από τον διδάσκοντα (δυστυχώς δεν στάθηκε δυνατή η συνεννόηση με όλους τους διδάσκοντες των άλλων σχολείων για αντίστοιχη διαδικασία αξιολόγησης από μαθητές των δικών τους σχολείων). Μέσα από τα ερωτηματολόγια αυτά επιχειρήθηκε να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο επιτεύχθηκαν οι στόχοι του προγράμματος, αλλά και η εκτίμηση των μαθητών για τα θετικά και αρνητικά στοιχεία κατά την υλοποίησή του. Σε γενικές γραμμές μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι μαθητές ανταποκρίθηκαν αρκετά ικανοποιητικά στις απαιτήσεις του προγράμματος. Η ιδέα της διερεύνησης του τρόπου με τον οποίο «βλέπουν» οι άλλοι εμάς φάνηκε να προκαλεί ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των μαθητών. Ωστόσο, υπάρχει μια σημαντική απόκλιση μεταξύ της αποδοχής αφ' ενός της ιδέας και της δομής του προγράμματος, καθώς και της θεωρητικής δυνατότητάς του να εκπληρώσει τους στόχους του, και αφ' ετέρου του τρόπου με τον οποίο υλοποιήθηκε το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Έτσι, ενώ οι μαθητές δήλωσαν σε μεγάλη πλειοψηφία ότι η δομή ενός τέτοιου προγράμματος τους βοηθά να κατανοήσουν το πώς βλέπουν οι άλλοι εμάς και εμείς τους άλλους (9/12 και 5/12 αντίστοιχα), εν τούτοις την ίδια στιγμή δεν φαίνονται εξίσου ενθουσιώδεις όσον αφορά την επίτευξη των στόχων αυτών μέσα από τον τρόπο που υλοποιήθηκε το πρόγραμμα. Βέβαια κι εδώ υπάρχει μια αισθητή διαφορά όσον αφορά τον βαθμό ικανοποίησης από την επίτευξη καθενός από τους δύο αυτούς στόχους: οι μαθητές δηλώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι έμαθαν περισσότερα για τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν οι άλλοι εμάς (8/12) απ' ό, τι εμείς τους άλλους (4/12).

Τα δεδομένα αυτά μπορούν βέβαια εύκολα να εξηγηθούν. Το βασικό πρόβλημα κατά την υλοποίηση του προγράμματος, όπως άλλωστε το δήλωσαν σε σχετική ερώτηση του ερωτηματολογίου, ήταν η έλλειψη ικανοποιητικής συνεργασίας μεταξύ των σχολείων. Σε πολλές περιπτώσεις υπήρχαν σχολεία που δεν ανταποκρίθηκαν επαρκώς στις υποχρεώσεις τους. Έτσι, ενώ οι μαθητές του ελληνικού σχολείου συνέλεξαν απαντήσεις για τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν οι άλλοι λαοί τους Έλληνες, δεν είχαν την ευκαιρία να απαντήσουν σε πολλά αντίστοιχα ερωτηματολόγια άλλων σχολείων ή δεν τους παρουσιάστηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό τα αποτελέσματα αυτών των ερωτηματολογίων. Ωστόσο ως ιδιαίτερα θετικό αποτιμάται το γεγονός ότι προβληματίστηκαν για την εικόνα που έχουν οι άλλοι μεσογειακοί λαοί για εμάς, αλλά και για τα στερεότυπα που σχηματίζουμε εμείς οι ίδιοι για τους άλλους. Επιπλέον η υλοποίηση της μικροέρευνας ήταν κάτι που τους κινητοποίησε ιδιαίτερα, αν και δεν έδειξαν το ίδιο ενδιαφέρον για την επικοινωνία με τους μαθητές των άλλων σχολείων. Σε αυτό οπωσδήποτε πρέπει να έπαιξε ρόλο ο σχετικά μεγάλος αριθμός

(για τα δεδομένα υλοποίησης ενός προγράμματος eTwinning) συμμετεχόντων σχολείων, κάτι που εκφράστηκε και από τους ίδιους τους μαθητές ως ένταση στον διδάσκοντα. Είναι βέβαιο ότι η συμμετοχή λιγότερων σχολείων στο πρόγραμμα θα το καθιστούσε περισσότερο λειτουργικό και πιο προσιτό στους μαθητές.

Συμπεράσματα

Το πρόγραμμα αυτό δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να διερευνήσουν τον τρόπο με τον σκέφτονται οι ίδιοι για άλλους λαούς και παράλληλα να έρθουν σε επαφή με στερεότυπα που σχηματίζουν οι λαοί ο ένας για τον άλλο, αξιοποιώντας τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ ευρωπαϊκών σχολείων που προσφέρει το etwinning. Παράλληλα συνειδητοποιούν τα κοινά πολιτισμικά στοιχεία που ενώνουν τους μεσογειακούς λαούς και αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία μπορούν να συνεργαστούν. Το πρόγραμμα θα μπορούσε να εμπλουτισθεί με την καταγραφή μιας ραδιοφωνικής εκπομπής στο European School Radio, όπου οι μαθητές θα παρουσιάζουν τις θέσεις τους και τη στάση που διαμόρφωσαν απέναντι στο θέμα των στερεοτύπων ή τις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των μεσογειακών λαών κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

Αναφορές

- Bruner, J. S. (1961). The act of discovery. *Harvard Educational Review*, 31, 21-32.
- Crawley, C., Gilleran, A., Nucci, D., & Scimeca, S. (Eds.). (2010). Voices of eTwinning - Teachers talk. Brussels: Central Support Service for eTwinning & European Schoolnet.
- Damanakis, M. (2005). European and Intercultural Dimension in Greek Education. *European and Intercultural Dimension in Greek Education*, 4 (1), 79-88.
- European Commission. (2013). *Study of the impact of eTwinning on participating pupils, teachers and schools*. Luxembourg: Publications of the European Union. Retrieved 29.08.2014 from <http://efc.idnet.net/publications/eTwinning%20Report.pdf>
- Hohmann, M. (1989). Interkulturelle Erziehung - eine chance für Europa? In Hohmann, M. & Reich, H. H. (Eds.). *Ein Europa für Mehrheiten und Minderheiten. Diskussionen um interkultureller Erziehung*. Münster, New York: Waxmann Verlag.
- Sharan, S. (Eds.). (1990). *Cooperative Learning, Theory and Research*. New York: Praeger Publishers.
- Uzunboylu, H. (2006). A Review of Two Mainline E-Learning Projects in the European Union. *Educational Technology Research and Development*, 54(2), 201-219.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Αγγελόπουλος Π., Πατεράκη Ε. (2014). Νέο eTwinning: Δημιουργική μάθηση και καινοτομία. Στο Αναστασιάδης, Π. & Ζαράνης, Ν. & Οικονομίδης, Β. & Καλογιαννάκης, Μ. (Επιμ.). *Πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση», Ρέθυμνο, 03/10/2014 - 05/10/2014* (σ. 320-324), Ιωάννινα: ΕΤΠΕ.
- Ματσαγγούρας, Η.Γ. (1987). *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη.